

Stabilita populace vybraných zimujících druhů ptáků v letech 1997 až 2005 u Libáně v Železných horách

Population stability of different wintering bird species during 1997 – 2005 near Libáň in Železné Mts.

František Bárta

Správa CHKO Železné hory, Náměstí 317, 538 25 Nasavrky

Úvod

Sledování zimních populací ptáků je důležitou a nedílnou součástí terénní ornitologie. V období od 1. ledna 1997 do 31. března 2005 (dále jen 1997 až 2005) jsem sledoval stabilitu zimující populace ptáků u obce Libáň, okres Chrudim, mapový čtverec č. 6061. Cílem práce bylo zjišťování stability zimujících ptáků ve vztahu ke kroužkování v instalovaných budkách a doplňkovém kroužkování v katastru obce. Důležitým cílem bylo i zjišťování kvantitativního a kvalitativního složení zimující populace drobných pěvců odchytávaných u zásypu.

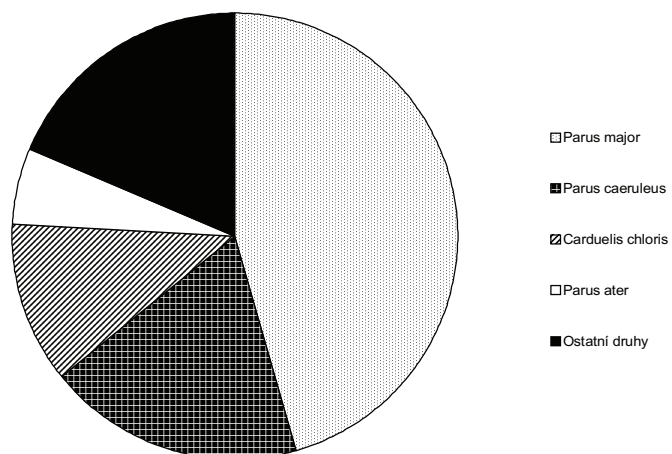
Metodika

Základní metodikou bylo kroužkování ptáků a jejich zpětná kontrola. V hnízdním období byli kroužkováni ptáci ve vyvěšených budkách (BÁRTA 1997) a u rybníka Hluboký (BÁRTA 1995). V mimohnízdním období byli ptáci kroužkováni od 1. října do 30. března u zásypu nedaleko hájenky v obci Libáň. Zcela výjimečně byla provedena noční kontrola vyvěšených budek s cílem zjištění druhového a početního složení nocujících druhů, a to v prosinci 2000. Pro neefektivnost získávání dat nebyla tato metoda dále prováděna.

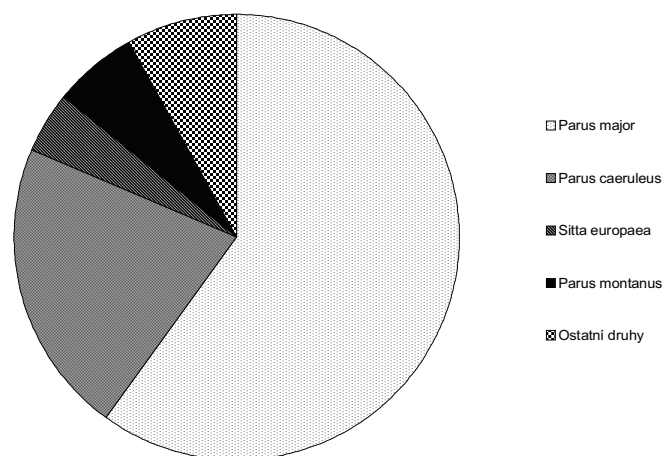
Vyhodnocení je provedeno analytickými metodami a doplněno krátkým komentářem.

Výsledky

V katastru obce Libáň bylo v letech 1997 až 2005 celkem okroužkováno 4 086 ptáků patřících k 53 druhům. Od tohoto počtu je třeba odečíst 751 ptáků patřících 25 druhům u kterých nelze předpokládat zimní kontrolní odchvy (vodní ptáci a migranti). Hodnoceno je tak 3 335 ptáků patřících k 28 druhům. Nakonec však bylo kontrolováno pouze 13 druhů. Některé druhy se sice v území vyskytovaly, avšak nebyly opětovně odchyceny.

Obr. 1: Poměrné zastoupení odchytených jedinců nejpočetnějších druhů.
Fig. 1: Proportional representation of caught individuals of the most numerous species.

Obr. 2: Poměrné zastoupení kontrol nejpočetnějších druhů v zimních obdobích let 1997 až 2005.
Fig.2: Proportional representation of retraps of the most numerous species during winters 1997 – 2005.

V zimním období let 1997 až 2005 bylo celkem kontrolováno 696 ptáků. Z tohoto počtu bylo pouze 8 kontrolních odečtů provedeno u ptáků ve vyvěšených budkách. V prosinci 2000 bylo 2x opakovaně kontrolováno 70 budek. Výsledkem této kontroly byl nález 8 kroužkovaných ptáků a 6 jedinců bez kroužku. Vyvěšené budky tedy měly minimální vliv na nocování zimující populace ptáků.

Komentář k výskytu jednotlivých druhů v zimním období

Šoupálek dlouhoprstý (*Certhia familiaris*). Celkem byly provedeny 4 kontroly. Pouze jediná kontrola byla po více než roce, a to u ptáka kroužkovaného 2.12.1998 u zásypu a následně na stejném místě chyceného 9.1.2001.

Mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*) byl kontrolován pouze 1x, a to jedinec kroužkovaný 21.2.2003 byl kontrolován 20.2.2004.

Strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) byl kontrolován pouze 1x, a to jedinec kroužkovaný 19.12.2001 byl kontrolován 11.2.2003.

Brlík lesní (*Sitta europea*). U tohoto druhu bylo provedeno 31 kontrol. Ze zajímavých kontrol stojí za zmínku pouze dvě, a to pták kroužkovaný 9.11.2001 byl kontrolován 11.2.2003 a pták kroužkovaný 30.11.1998 byl kontrolován 11.2.2003.

Zvonek zelený (*Carduelis chloris*). Celkem bylo provedeno 29 kontrol. Ze zajímavějších stojí za zmínku kontrola jedince dne 15.12.2004, který byl kroužkovaný 15.11.2001 a starší kontrola dne 1.11.2002 byla jedince kroužkovaného 28.12.1998.

Sýkora koňadra (*Parus major*). Celkem bylo provedeno 418 kontrol. Zajímavé kontroly jsou uvedeny v následující tabulce.

Datum kroužkování	Datum kontroly	Datum kroužkování	Datum kontroly
23.6.1998	15.11.2001	15.11.2001	11.2.2003
30.11.1998	27.12.2001	27.11.2001	21.2.2003
1.12.1998	20.12.2000	22.2.2002	16.3.2005
5.12.2000	15.12.2004	31.10.2002	5.12.2004
15.5.2001	11.2.2003	19.11.2002	5.1.2005
18.5.2001	22.2.2002	16.11.2003	15.12.2004
22.5.1998	8.1.2001	16.11.2003	2.2.2005

Ptáci kroužkovaní v květnu a červnu byla mláďata na hnízdě (pullus), tj. prokazatelně místní hnízdění populace.

Většina odečtů byla provedena v témže roce nebo v roce následujícím. Opakované odchvy po více let přináší následující tabulka.

Kroužek	Datum kr.	Datum odečtu	Poznámka	Kroužek	Datum kr.	Datum odečtu	Poznámka
S 110413	23.6.1998	1.12.1998	Kr.jako pull.	TX 60257	27.11.2001	19.12.2001	
		15.11.2001				27.12.2001	
		19.12.2001				1.11.2002	
S 110869	22.5.1998	30.11.1998	Kr.jako pull.			11.2.2003	
		1.12.1998				21.2.2003	
		17.12.1998		TX 60316	15.5.2001	15.11.2001	Kr.jako pull.
		8.1.2001				27.11.2001	
		27.12.2001				27.12.2001	
TB 14694	16.11.2003	30.11.2004				19.11.2002	
		15.12.2004				11.2.2003	
		3.2.2005		TX 60360	18.5.2001	27.11.2001	Kr.jako pull.
		21.3.2005				1.3.2002	
TX 60225	15.11.2001	19.12.2001				19.11.2002	
		19.11.2002				21.2.2003	
		11.2.2003					
TX 60234	15.11.2001	19.12.2001					
		8.1.2002					
		11.2.2003					

Sýkora modřinka (*Parus caeruleus*). Celkem bylo provedeno 149 kontrol. Zajímavé kontrolní odchyty jsou uvedeny v následující tabulce.

Datum kroužkování	Datum kontroly	Datum kroužkování	Datum kontroly
28.12.1999	16.1.2003	14.2.2001	16.3.2005
20.12.2000	19.1.2004	9.11.2001	31.1.2003

Většina odečtu byla provedena v témž roce nebo v roce následujícím. Opakované odchyty po více let přináší následující tabulka.

Kroužek	Datum kroužkování	Datum kontroly
T 927754	28.12.1998	15.2.2000
		5.12.2000
		15.2.2001
		27.12.2001
		16.1.2003
TA 48216	30.10.2002	11.2.2003
		21.2.2003
		27.2.2003
		5.12.2004
		21.3.2005

Sýkora lužní (*Parus montanus*). Celkem bylo provedeno 42 kontrol. Zajímavé kontrolní odchyty jsou uvedeny v následující tabulce.

Datum kroužkování	Datum kontroly	Datum kroužkování	Datum kontroly
15.2.1999	16.11.2004	30.10.2002	5.12.2004
21.12.1999	31.1.2003	27.11.2003	3.2.2005
27.12.2001	16.1.2003		

Většina odečtu byla provedena v témž roce nebo v roce následujícím. Opakované odchvy po více letech přináší následující tabulka.

Kroužek	Datum kroužkování	Datum kontroly
S 205025	9.11.2001	27.12.2001
		8.1.2002
		31.1.2003
		11.2.2003
T 914596	15.2.1999	28.12.1999
		27.11.2001
		27.12.2001
		16.11.2004
T 927751	21.12.1999	28.12.1999
		27.11.2001
		27.12.2001
		8.1.2002
		31.1.2003

Sýkora babka (*Parus palustris*). Byla uskutečněna pouze jedna kontrola, a to jedince kroužkovaného dne 31.10.2003, znovu odchyceného dne 18.2.2005.

Sýkora uhelníček (*Parus ater*). Bylo provedeno celkem 11 kontrol. Vždy se však jednalo o kontroly v témže zimním období.

Čížek lesní (*Carduelis spinus*). Byl kontrolován pouze 2x, a to jedinců kroužkovaných ve stejném zimním období.

Pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*). Byly provedeny pouze 2 kontroly. Zajímavá kontrola byla jedince kroužkovaného dne 19.12.2001 a kontrolovaného 18.2.2005.

Pěnkava jikavec (*Fringilla montifringilla*). Bylo provedeno 5 kontrol, vždy však v témže zimním období.

Diskuse

Na základě provádění zimních odchytů v letech 1997 až 2005 u zásypu v blízkosti hájenky v obci Libáň v okrese Chrudim lze odvodit některá tvrzení, která jsou rozdílná oproti obecnému tradování.

1. Opakovanou noční kontrolou vyvěšených budek byl nalezen pouze minimální počet nocujících ptáků. Naopak vizuálně bylo opakovaně pozorováno podvečerní shromažďování a ukryvání v blízkosti lidských sídel, a to nejen ve vlastních stavbách, ale i v uloženém materiálu (složené řezivo a otop).

2. Při opakovaných odchycích u zásypu se odchytávalo minimum tohodenních i tohoročně označených jedinců. Znamená to tedy, že ptáci se nezdržují trvale u zdroje potravy, ale pouze se k němu cyklicky vrací.

3. Počet odchycených druhů a jejich poměrné zastoupení odpovídalo početnímu zastoupení zimujících druhů v rámci celé republiky.

Závěr

V zimním období let 1997 až 2005 probíhalo v katastru obce Libáň systematické sledování a kroužkování zimující populace ptáků. Následně bylo kontrolováno 696 jedinců patřících k 13 druhům. Nejpočetněji kontrolovaným druhem byla sýkora koňadra (*Parus major*) a sýkora modřínka (*Parus caeruleus*). Naopak pouze jedenkrát byl kontrolován mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*), strakapoud prostřední (*Dendrocopos medius*) a sýkora babka (*Parus palustris*).

Summary

Systematic monitoring of wintering bird population was carried out near Libáň village (Chrudim district) during 1997–2005. In total, 4 086 birds belonging to 53 species were ringed. Subsequently, 696 individuals belonging to 13 species were controlled. The Great Tit (*Parus major*) and the Blue Tit (*Parus caeruleus*) were controlled most frequently. The Long-tailed Tit (*Aegithalos caudatus*), the Middle Spotted Woodpecker (*Dendrocopos medius*) and the Marsh Tit (*Parus palustris*) were controlled once only.

Literatura

- BÁRTA F., 1995: Výsledky odchyty ptáků na rybníce Hluboký v okrese Chrudim v letech 1990 až 1994. *Panurus*, 6: 83-90.
- BÁRTA F., 1997: Obsazenost budek pro drobné pěvce v letech 1991 až 1996 v CHKO Železné hory. *Panurus*, 8:37-42.
- BEJČEK V., ŠTASTNÝ K. & HUDEC K., 1995: Atlas zimního rozšíření ptáků v české republice. *H&H. Jinočany*.
- HUDEC K. a kol. 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3. *Academia. Praha*.